

JAK SE DAŘÍ ARNIKE

VLASTIMIL KARLÍK, KAROLÍNA BRABCOVÁ

Ing. VLASTIMIL KARLÍK

Spoluzakladatel Arniky, odborný pracovník v oblasti ochrany přírody. Věnuje se zejména ochraně a obnově říční krajiny a ochraně biodiverzity.

Mgr. KAROLÍNA BRABCOVÁ

Vedoucí kampaní za zákaz toxických látek ve spotřebním zboží, odbornice na toxické látky ve spotřebním zboží, členka výkonné rady Arniky. Pracuje na evropské legislativě týkající se omezení chemických látek ve výrobcích a podílí se na organizaci analýz výrobků na obsah jedovatých látek v ČR a v Evropě.

Arnika vznikla v roce 2001 oddělením části lidí a subjektů od naší mateřské organizace, Děti Země. Na Děti Země vzpomínám jako na báječné, svobodomyšlné společenství pestré směsice tvůrčích, inspirativních a tvrdohlavých lidí, se kterými bylo báječné pobýt a spolupracovat, ale které bylo velmi těžké ukočírovat. Zároveň jsem do Děti Země přišel už v době, kdy začala pomalu vyprchávat euforie první poloviny 90. let a začalo přituhovat.

Na jedné straně počáteční úspěchy ekologického hnutí začaly čím dál tím více překážet nejen různým znečišťovatelům a poškozovatelům životního prostředí, ale i některým politikům, kteří začali pomalu uskutečňovat dlouhodobý plán omezení možností pro účast veřejnosti při rozhodování. Zároveň mnoho zahraničních nadací a dotačních programů, poskytujících vysoké, ale snadno dostupné a jednoduše administrovatelné granty, došlo k závěru, že už pro vybudování občanské společnosti v ČR udělaly dost a začaly se přesouvat dále na východ.

Části lidí v Dětech Země začalo být jasné, že pokud máme naši činnost udržet či dokonce rozvíjet, potřebujeme se profesionalizovat nejen tematicky, ale i manažersky. Což pochopitelně v Dětech Země mnoha

lidem nevyhovovalo, takže jsme nakonec dospěli k rozhodnutí odejít a založit novou organizaci, s vědomím všech rizik, které to přináší.

Chvilí, kdy jsem si uvědomil, že se nám to povedlo, byl moment někdy v roce 2003, když jsem komusi řekl, že Arnika vznikla v roce 2001, a překvapená reakce byla: „Ale Arnika je tu přece odjakživa!“.

CO A JAK DĚLÁME

Z Děti Země jsme si přinesli nejen tým lidí, ale i témata, kterým se v podstatě věnujeme dodnes. Z našich počátečních představ, čím by Arnika měla být, se mnoho splnilo. Jsme dnes organizace s širokou základnou členů a přispěvatelů; v našich tématech udržujeme (či ještě zvyšujeme vysokou odbornou úroveň), zároveň ale jsme stále organizací více méně aktivistickou, zabývající se prosazováním konkrétních rozhodnutí, legislativních změn a politik. Máme odborné, administrativní a podpůrné základy pro realizaci i poměrně náročných dotací a grantů, kvalitní a výkonný PR i fundraisingový tým.

Naši činnost realizujeme prostřednictvím kampaní a projektů. Obě tyto formy jsou pro nás organizovanou, systematickou a plánovanou činností vedoucí k dosažení

Rozbor obsahu popelnic. Foto: Jakub Šedý

definovaných a měřitelných cílů. Rozdíl mezi nimi je ten, že zatímco dosažení cílů projektů závisí především na nás a našich vlastních kapacitách, v kampaních musíme někoho zvenčí přesvědčit ke změně postojů, názorů a stanovisek.

Stálými a tradičními tématy jsou pro Arniku otázky toxických látek a odpadů, ochrana přírody, zejména stromů, biodiverzity, řek a říčních krajiny, a podpora občanské společnosti. Ve všech těchto tématech působíme nejen v České republice, ale i v zahraničí. Během naší existence jsme působili v celkem 22 zemích, zejména v postkomunistických zemích Evropy, zemích bývalé Jugoslávie a v Asii. Máme zkušenosti i s ochranou životního prostředí v rizikových zemích, jako Ukrajina nebo Bělorusko.

V tematice toxických látek a odpadů se zaměřujeme na vyřazení nejedovatějších látek z oběhu nejen doma, ale i ve světě – pracujeme na zákazu persistentních organických látek, jako jsou dioxiny nebo věčné chemikálie PFAS. V této souvislosti se zabýváme také nadprodukcí a nadužíváním plastů, které v sobě jednak obsahují spoustu nebezpečných látek ovlivňujících negativně lidské zdraví, jednak působí obrovský globální problém ve formě plastového odpadu, který nelze ekologicky likvidovat. K našim historicky největším úspěchům patří prosazení principu recyklovat pouze materiály bez obsahu toxických látek, aby i výroba z druhotných surovin byla bezpečná. Podařilo se nám posílit Integrovaný registr znečištění, díky kterému každý rok zveřejňujeme žebříčky největších znečišťovatelů v ČR. Žebříčky znečišťovatelů jsme

kromě ČR vydali také v Bosně a Hercegovině či Kazachstánu. V oblasti odpadů prosazujeme snižování produkce zejména komunálních odpadů a podporu recyklace s cílem snižovat množství skládkovaného odpadu, ale také bránit trendu více a více odpadu likvidovat ve spalovnách, které produkují spoustu toxických látek včetně dioxinů v popílku a v dalších zbytcích ze spaloven. Úspěšně také pomáháme obcím s nastavením efektivního snižování produkce odpadů i jeho třídění, kdy úspěšným obcím a jejich občanům každoročně udělujeme Odpadového Oskara za jejich pokroky v nastavení efektivního a ekologického nakládání s odpady.

V tématu ochrany přírody se dlouhá léta snažíme o ochranu dřevin mimo les, zachování a obnovu alejí v krajině i ve městech. Vydáváme statistiky kácení a výsadby u krajských silnic a statistiky dopravních nehod s obhajobou stromů tvořících zelenou síť v krajině. Od roku 2019 pracuje Arnika v legislativní skupině MŽP k zefektivnění legislativní ochrany dřevin, Umožnilo nám to podílet se na formulaci základních tezí pro změnu legislativy, která má vést zejména k ochraně starých, vzrostlých stromů. Pořádáme pravidelně anketu Alej roku a populární je i cyklojízda Tour de Aleje, výsadby stromů a další vzdělávací aktivity pro odbornou i laickou veřejnost. V letech 2018–2023 jsme se věnovali ochraně a obnově stromů – biotopů ohroženého brouka páchníka hnědého v CHKO Poodří.

Stále ještě se bohužel musíme věnovat ochraně Labe a Odry před záměry na regulaci ve jménu nákladní vodní dopravy. K našim úspěchům patří fakt, že ani po

třicetiletém úsilí Ředitelství vodních cest a Ministerstva dopravy se nám regulaci Labe podařilo zabránit (ve spolupráci s dalšími organizacemi a institucemi), a pokud se nestane nic nečekaného, nebude se realizovat záměr na vybudování kanálu Dunaj-Odra-Labe. Dnes také rozvíjíme česko-německo-polskou spolupráci na ochraně Odry, ohrožované dnes zejména v Polsku znečišťováním i splavňovacími záměry. Arnika patřila k zakladatelům Koalice NNO pro Naturu 2000, která má lví podíl na významném rozšíření původně navrhované soustavy evropsky významných lokalit Natura 2000.

Podpory občanské společnosti se dnes věnujeme zejména v Praze a na národní a mezinárodní úrovni. Ve spolupráci zejména se Zeleným kruhem bojujeme za zachování posledních zbytečků možností pro účast veřejnosti, případně návratu k jejím osvědčeným formám. Chceme, aby Praha byla příjemná pro život a dostupná všem. Soustředíme se na územní plán, který určuje, kde a co se v Praze smí stavět. Prosazujeme ochranu zeleně, informujeme obyvatele a pomáháme lidem zapojovat se do rozhodovacích procesů. Naše zkušenosti přenášíme i do jiných zemí, kde podporujeme rozvoj občanské společnosti a pomáháme občanským organizacím v našich tradičních tématech. Například v Bosně a Hercegovině podporujeme místní komunity v ochraně divokých řek proti výstavbě devastáčních vodních elektráren, na Ukrajině monitorujeme environmentální škody způsobené válkou nebo v Thajsku působíme v boji proti vražedným skládkám toxického odpadu.

ARNIKA PO 25 LETECH

Když se ohlédnu zpátky, vidím naši historii jako neustále se střídající období relativního klidu, kdy přemýšlíme o rozvoji a posílení organizace, s krizovými obdobími, kdy řešíme výpadky financování, odchody klíčových lidí, mezinárodní krize v našich cílových zemích apod. Pokud po všech těch letech stále ještě existujeme jako ne zrovna malá nevládní organizace (pro Arniku nyní pracuje kolem 80 lidí, v přepočtu kolem 40 plných úvazků), připadá mi to jako malý zázrak.

Tour de Aleje v Poodří. Foto: Arnika